

תוכן זה הוא חלק מרב-שיח. לחצו כאן לדיון המלא

נעם מוזס

אגף הדיג וחקלאות מים, משרד החקלאות ופיתוח הכפר

ציטוט מומלץ

מוזס נ. 2014. התכנית להרחבת ענף החקלאות הימית בישראל – היתרונות בהשתלבות במגמה העולמית והים תיכונית. אקולוגיה וסביבה 5(1).

התכנית להרחבת ענף החקלאות הימית בישראל – היתרונות בהשתלבות במגמה העולמית והים תיכונית

גיליון אביב 2014 / כרך 5(1) / הים התיכון 4 במאי, 2014

בשנים האחרונות הולכת וגוברת המודעות לצורך בפיתוח החקלאות הימית העולמית כמקור להבטחת חלבון מן החי לטובת הציבור, והענף מתפתח בקצב עולמי שנתי של 5-10%. ענף החקלאות הימית בים התיכון מתעורר אף הוא. מדינות האיחוד האירופי, המייבאות כ-70% מצריכת הדגים שלהן מהמזרח הרחוק, חוששות מעלייה של עלויות היבוא מאסיה (בשל עלייה ברמת החיים במדינות אסיה ובעלויות ההובלה הימית).

לפיכך, האיחוד האירופי מעודד את פיתוח ענף החקלאות הימית בים התיכון, והענף עומד בפני הרחבה משמעותית מאוד של היקפי פעילותו. בצפון האגן מתכננות המדינות האירופיות (בעיקר איטליה, טורקיה, יוון וספרד) להכפיל את היקף הגידול עד שנת 2030 ולהגיע להיקף משותף של 600,000 טונות דגים בשנה. בדרום האגן מתכננות מדינות צפון אפריקה, המגדלות כיום דגים בסדרי גודל של אלפי טונות בשנה, הרחבה משמעותית. מרוקו, לדוגמה, מתכננת עלייה דרמטית מ-2,000 טונות ל-200,000 טונות תוך מספר שנים. מצרים ראויה להתייחסות מיוחדת. אמנם רוב הגידול בה מתבצע במים המליחים של דלתת הנילוס, אך מדובר בהיקפי גידול עצומים – 800,000 טונות בשנה – המקנים לה מעמד של "סין של הים התיכון". להיקפים אלה יש משמעות אקולוגית נרחבת – מאות מיליונים עד כמיליארד דגיגים מסוג קיפון (ממינים שונים, כולל *Mugil cephalus*, או בשמו העממי – בורי) נתפסים בים כדי לאפשר גידול בהיקף כה גדול. היקף נרחב זה הביא ללחץ של הדייגים המצריים על הממשלה, ולאחרונה להוצאת צו איסור על תפיסת דגיגי בורי בים התיכון.

דג הדניס (ספרוס זהוב, *Sparus Aurata*), הגידול העיקרי בכלובי הדגים בישראל | Histoire naturelle des poissons (1828)

התפתחות ענף גידול הדגים בים התיכון מעמידה בפני ענף החקלאות הימית בישראל הזדמנות להיות מקור ליצוא תשומות – ידע, מערכות ודגיגים. לישראל יתרונות איכותיים מוכחים בתחום המחקר, הפיתוח והטכנולוגיות. כמו כן, ביות של קיפון בורי ושל דגי הדקר (*Epinephelinae*, ובשמו העממי לוקוס) בישראל יכול להיות כר נרחב לגידול דגיגים במכוני רבייה מסחריים למטרות יצוא.

החקלאות הימית הישראלית מספקת כיום כ-5% בלבד מצריכת הדגים המקומית. אחת הסיבות לכך נעוצה בקושי לפתח חקלאות בים הפתוח והסוער. רוב החקלאות הימית בעולם מתרכזת במפרצים מוגנים, שם הגלים אינם מאיימים על הכלובים ועל הדגים. בישראל, לעומת זאת, נסגרו בשנת 2008 כלובי הדגים במפרץ אילת, ופוטנציאל הגידול הופנה אל הים התיכון שהוא סוער במיוחד בחופי ישראל.

לאחרונה השלים משרד החקלאות ופיתוח הכפר הכנת תב"ע להרחבת ענף החקלאות הימית בכלובים בים התיכון. התכנית הופקדה בוועדה המחוזית לתכנון ובנייה במחוז מרכז, והיא מתווספת לתב"ע קיימת בשטח של 8,000 דונם. התכנית החדשה כוללת שטח בגודל של כ-6,000 דונם, שנמצא כ-12 ק"מ מערבית-צפון-מערבית לאשדוד. עומק המים בו 45–80 מטר, והוא מאופיין בזרמים חזקים. בחלקו הדרומי של השטח ניתן יהיה לגדל עד 2,000 טונות דגים בטכנולוגיית גידול בכלובים, בהתאם לקו המנחה בתב"ע הקיימת. הדבר ייעשה בצורה דומה לאופן הגידול שנעשה בחוות דגי הים, שבה כבר הושגה הצלחה והוכחה ההיתכנות המסחרית. בחלקו הצפוני של השטח ניתן יהיה לגדל עד 10,000 טונות, באמצעות טכנולוגיות קיימות אחרות ועתידיות. נוסף על כל זאת, המשרד עוסק באיתור שטחים נוספים בעלי פוטנציאל עתידי לחקלאות ימית, וזאת במסגרת הכנת תכנית רחבה יותר (פרוגרמה) בתחום חקלאות המים והדיג.

גידול דגים בלב הים הוא פתרון שאינו פוגע בסביבה, ואינו יוצר מפגע סביבתי, כגון זיהום קרקע, זיהום מקורות מים, מפגעי ריח ומפגעים חזותיים. הדמיות לפיזור הפרשות מגידול דגים בכלובים בלב הים מראות כי ההשפעות הסביבתיות זניחות. הרחבת היקף הגידול של דגים טריים בישראל עשויה להביא להקטנת התלות ביבוא של דגים קפואים, שמהווה 65% מצריכת הדגים בישראל. אספקה זו של דגים טריים עשויה גם להוריד את הביקוש מענף הדיג, וכך תסייע לניהול ממשק דיג בר-קיימא.